

# Το δικό μας ρολόι δεν ξεκίνησε ποτέ

*Του Άγγελου Μητροκώτσα*

Φυσικά και ζητωκραυγάσαμε σύσσωμοι εκείνη τη μέρα. Κομμουνιστ@, αναρχικ@, αριστεριστές, αντιεξουσιαστές, νοικοκυραίοι (όχι όλοι). Φυσικά και πήραμε τα πάνω μας από αυτή τη μεγαλειώδη νίκη επί του φασισμού, φυσικά και χαρήκαμε που οι εκπρόσωποί τους μπήκαν φυλακή και οι υπόλοιποι γύρισαν στις τρύπες τους να μαραζώσουν.

Και καλά κάναμε. Εκείνες οι δεκάδες χιλιάδες έξω απ' το Εφετείο δεν ήταν διακόσμηση. Δεν αποφάσισαν αυτοί την ποινή, αποφάσισαν όμως το νόημά της. Άλλο πράγμα να καταδικάζονται οι ναζί επειδή το θέλει ο Μητσοτάκης, κι εντελώς άλλο επειδή το απαιτεί η κοινωνία. Αυτή τη μάχη την κερδίσαμε και δεν την παίρνει πίσω κανείς.

Λιγότεροι όμως το αντιλαμβάνονται σήμερα, και ακόμη λιγότεροι το αντιλήφθηκαν τότε, ότι η αστική δικαιοσύνη και η αστική δημοκρατία έκαναν αυτό που υποσχέθηκαν να κάνουν και “ξεχρέωσαν”. Έκαναν το θεσμικό τους καθήκον, καταδίκασαν την ηγεσία της Χρυσής Αυγής ως εγκληματική οργάνωση και έστειλαν τους καταδικασμένους στη φυλακή. Και εννοείται δεν μιλάμε για πολιτική καταδίκη, επειδή είναι φασίστες, καταδίκη για (κάποια από) τα ποινικά αδικήματα που διέπραξαν.

Και έτσι, ούτε εφτά χρόνια μετά, ο αμετανόητος αρχιφασίστας Κασιδιάρης είναι ξανά ελεύθερος – και μάλιστα με τη σφραγίδα του κράτους. Ο Κασιδιάρης δεν δραπέτευσε, δεν πήρε χάρη, δεν βρήκε παραθυράκι. Βγήκε στις δώδεκα το μεσημέρι απ' τον Δομοκό έχοντας εκτίσει την ποινή του, με χαρτί και βούλα, με δεκάδες οπαδούς να τον χειροκροτούν στην πύλη, έχοντας ήδη ανακοινώσει κόμμα που θα στηρίζει (με το ίδιο νομικό παραθυράκι που εκμεταλλεύτηκε το 2023). Πολιτεύεται και πορώνει τους στόκους

υποστηρικτές του. Νόμιμα. Καθαρός.

Αυτό φυσικά και δεν είναι κάποια αστοχία του συστήματος. Είναι η κανονική του λειτουργία. Η ποινή έχει αρχή και τέλος επειδή έτσι είναι φτιαγμένη: είναι λογαριασμός που κάποια στιγμή εξοφλείται. Εμείς όμως ποτέ δεν τους θέλαμε μέσα επειδή χρωστούσαν χρόνια στον Ποινικό Κώδικα. Ποτέ δεν τους θέλαμε μέσα. Τους πολεμάμε και τους καταδικάζουμε κοινωνικά επειδή είναι ναζί. Κι αυτό δεν ήταν ποτέ νομική απαίτηση, είναι πολιτική. Το κράτος τους δίκασε και τους καταδίκασε για ό,τι έκαναν. Εμείς τους καταδικάζουμε για ό,τι είναι και για ό,τι θέλουν να κάνουν. Κι αυτά τα δύο δεν είναι το ίδιο πράγμα: το πρώτο έχει ημερομηνία λήξης, το δεύτερο δεν έχει. Τη στιγμή που μεγάλο μέρος την κοινωνίας, αλλά και μεγάλο μέρος του κινήματος (χωρίς πάντα να το πει δυνατά όπως ο χώρος της αριστεράς) ανέθεσε μια πολιτική απαίτηση σε ένα δικαστήριο δεχτήκαμε μαζί και την ημερομηνία λήξης της ποινής που επέβαλε. Η ποινή λοιπόν έληξε σήμερα, στις δώδεκα.

Και μεις τι θα ζητάμε τώρα; Απ' την κυβέρνηση να τους βάλει κι άλλα χρόνια μέσα; Απ' το σύστημα να εξολοθρεύσει τον φασισμό, ενώ το ίδιο το σύστημα τον γεννάει; Και με τι εργαλείο, τέλος πάντων; Με αυστηρότερο Ποινικό Κώδικα; Ό,τι σφίξει για να πέφτουν βαρύτερες ποινές στους χρυσαυγίτες και τους φασίστες, θα πέσει και σε κάθε άλλον κρατούμενο, ποινικό και πολιτικό (και δεν πέφτει ποτέ ισόποσα). Δεν είναι δουλειά μας αυτή, δεν είναι πολιτική θέση. Και είναι και παγίδα, το να πιστεύουμε ότι η φυλακή είναι η λύση. Με την ίδια λογική για το δημοκρατικό κράτος, αυτή είναι η λύση και για τους παρακτρεπόμενους αντιεξουσιαστές, αναρχικούς, κινηματικούς, φοιτητές, μαθητές. Κάθε φορά που ζητάμε από το κράτος περισσότερη αυστηρότητα, του δίνουμε εμείς οι ίδιοι το άλλοθι να την ασκήσει εκεί που το βολεύει.

Κανένα δικαστήριο και καμιά αστική δημοκρατία δεν πρόκειται να "πατάξει" τον φασισμό και να φέρει τις κρεμάλες που γκαρίζαμε (και ακόμα γκαρίζουμε) εμείς. Κι αυτό δεν είναι θέμα κακής πίστης ούτε θεσμικής ανεπάρκειας. Δεν είναι ότι "αλήτες

πολιτικοί και δικαστές δεν κάνουν καλά τη δουλειά τους”. Είναι ότι το κράτος δεν αντιπαρατίθεται ποτέ στον φασισμό, δεν στέκεται στην ίδια πλευρά του με “εμάς”. Είναι μια εξουσία χωρισμένη από την κοινωνία, ένας μηχανισμός που την κυβερνά απ’ έξω και από πάνω. Κι έτσι, ο φασισμός δεν είναι το αντίθετο της κρατικής διαχείρισης. Είναι η εφεδρεία της. Και τα δύο ξεκινούν από την ίδια παραδοχή: ότι η κοινωνία δεν μπορεί να αποφασίζει μόνη της για τη ζωή της, ότι χρειάζεται κάποιον από πάνω – ειδικούς, αγορές, “αναγκαιότητες”, αρχηγούς – να της πει τι γίνεται, ότι χρειάζεται την ετερονομία – μία κοινωνία που φτιάχνει η ίδια τους θεσμούς της, αλλά τους βιώνει σαν να της δόθηκαν απ’ έξω, από τον θεό, τη φύση, την Ιστορία ή την οικονομία, κι έτσι δεν μπορεί να τους αμφισβητήσει. Όσο ζούμε έτσι, ο φασισμός θα έχει πάντα κάτι να πουλήσει, γιατί προσφέρει νόημα ακριβώς εκεί που η διαχείριση δεν προσφέρει κανένα: έθνος, αίμα, εχθρός, πατρίδα, ηρωικό παρελθόν. Όταν η πολιτική έχει καταντήσει management και ο πολίτης θεατής, το μόνο που του δίνει ακόμα η ακροδεξιά είναι η αίσθηση ότι ανήκει κάπου και ότι υπάρχει κάποιος να φταίει. Γι’ αυτό, κάθε φορά που αναθέτουμε το αντιφασιστικό ζήτημα σε δικαστήρια, τροπολογίες και κυβερνήσεις, δεν κάνουμε απλώς μια τακτική επιλογή που “δεν έπιασε”. Αναπαράγουμε τη συνθήκη πάνω στην οποία πατάει ο φασισμός: ότι κάποιος άλλος θα αποφασίσει για μας.

Η Χρυσή Αυγή διώχθηκε όταν έπαψε να είναι χρήσιμη και έγινε ρίσκο. Όσο έδερνε μετανάστες κι έσπαγε πάγκους στις λαϊκές, όσο στοχοποιούσε αντιφασίστες στο δρόμο και διχοτομούσε την κοινωνία την άφηναν στην ησυχία της – κι όχι μόνο: αστυνομία, κανάλια και υπουργοί την περιποιούνταν. Όταν όμως η κοινωνία ξεκίνησε να αντιδρά, όταν συσπειρώθηκε και μαζικά αντιπαρατάχθηκε στη φασιστική απειλή, μαζικά ξέσπασε και απαίτησε την απομάκρυνση και την καταπολέμηση της, τότε το κράτος άρχισε να ξύνεται ανήσυχο γιατί το κόστος της ανοχής έγινε μεγαλύτερο από το κόστος της δίωξης. Η δολοφονία του Παύλου Φύσσα ήταν η αφορμή, όχι η αιτία. Το κράτος έκοψε ένα χέρι που είχε αρχίσει να το χτυπάει στο πρόσωπο. Το κεφάλι που

σκέφτεται δεν το άγγιξε, γιατί το κεφάλι είναι δικό του.

Και κάτι ακόμα, που το πληρώνουμε μέχρι σήμερα: απ' όλη αυτή την ιστορία το κράτος βγήκε νικητής, επειδή την φασιστική απειλή στα μάτια του μικροαστού (στη νοοτροπία, δεν κάνω αναφορά σε επίπεδο εισοδήματος) την ξεφορτώθηκε αυτό. Για μεγάλο μέρος της κοινωνίας – και κυρίως για τον κυρ-Παντελή που ανησυχούσε αλλά δεν ήθελε και να ανακατευτεί – η υπόθεση έκλεισε υποδειγματικά: υπήρξε απειλή, υπήρξε δίκη, υπήρξε καταδίκη, η δημοκρατία αμύνθηκε και νίκησε. Η φασιστική απειλή τσακίστηκε στα χέρια του ικανού κράτους. Κι από τη στιγμή που το ζήτημα θεωρήθηκε λυμένο θεσμικά, όσοι συνέχιζαν να το θέτουν στον δρόμο είναι ταραχοποιά στοιχεία που δεν λένε να ησυχάσουν.

Γι' αυτό και η απαγόρευση, η φυλάκιση μερικών, δεν είναι αντιφασισμός. Είναι διαχείριση. Ο φασισμός δεν είναι ένα κόμμα με σήμα και καταστατικό που το κλείνεις με μια τροπολογία. Ο φασισμός είναι εθνικισμός, ρατσισμός, κατάσταση εξαίρεσης, βία ως πρωτογενής συνθήκη, θανατοπολιτική. Απομάκρυνση του ανεπιθύμητου και Άουσβιτς. Είναι κοσμοθεωρία που στάζει μέσα στον κυρίαρχο λόγο μέχρι που κανείς δεν την ακούει πια σαν ακραία. Και κυρίως είναι εν δυνάμει κυβερνησιμότητα: κάθεται εκεί, έτοιμος να προσφέρει λύσεις στο λαό και στο κράτος τη μέρα που το κράτος θα τις χρειαστεί και ο λαός θα έχει απελπιστεί. Το “ο φασισμός τσακίζεται στους δρόμους” και το “ούτε σπιθαμή γης στους φασίστες” δεν είναι πιασάρικες ατάκες που τις πετάνε πέντ' έξι αναρχο-καυλωμένα (σκληροπυρηνικούς / παθιασμένους έφηβους). Είναι πολιτική θέση. Πολιτική θέση για το πώς μια κοινωνία να αντιτάσσεται στον φασισμό.

Ξεκινάει από μια παραδοχή που δεν είναι καθόλου βολική για κάποιους: ο φασισμός γεννιέται απ' το σύστημα, αλλά γίνεται λαίλαπα απ' την ίδια την κοινωνία. Απ' τον λαό ψηφίζεται, απ' τον λαό παίρνει ισχύ στον δρόμο. Δεν πέφτει με αλεξίπτωτο, δεν είναι τέρας που ήρθε απ' αλλού. Βγαίνει απ' τη διπλανή πόρτα. Αν το πρόβλημα ήταν πεντακόσιοι αγροίκοι με μαύρα μπλουζάκια, τότε όντως θα το έλυνε μια δικογραφία. Επειδή όμως δεν είναι

αυτό, δεν το λύνει.

Ο φασισμός δεν θέλει απλώς ψήφους ή ακόλουθους. Θέλει κοινωνική νομιμοποίηση. Διψάει σπαρακτικά να καταλάβει “σπιθαμές γης”, δηλαδή δημόσιο έδαφος. Θέλει να κατακλύσει τον δημόσιο χώρο: τις πλατείες, τους δρόμους, στις γειτονιές, στα σχολεία, στους χώρους δουλειάς, τις κερκίδες, τα σχόλια κάτω από κάθε ανάρτηση, θέλει να κατακτήσει δημόσιο. Και δεν το κάνει για την αισθητική. Το κάνει γιατί ακριβώς εκεί είναι που παίρνει βήμα, εκεί χτίζεται η ισχύς να αποκλείσει, να απομακρύνει και τελικά να εξολοθρεύσει όποιον κρίνει ανεπιθύμητο. Ο δρόμος δεν είναι το σύμβολο της κυριαρχίας, είναι η υποδομή της. Όποιος ελέγχει ποιος περπατάει στις έντεκα το βράδυ στην πλατεία, ελέγχει ποιος υπάρχει στη γειτονιά, και όποιος ελέγχει ποιος υπάρχει στις γειτονιές κρίνει ποιος πρέπει να εξολοθρευτεί για να “καθαρίσει” η κοινωνία.

Άρα το “ούτε σπιθαμή” δεν είναι μεταφορά, είναι κυριολεξία. Κάθε κομμάτι δημόσιου χώρου που καταλαμβάνει το φασιστικό αίσχος είναι χώρος που χάνεται το δικαίωμα στην ύπαρξη του μετανάστη, του ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμου, του ΑμεΑ, του ανεπιθύμητου, του διαφορετικού. Και κάθε χώρος που δεν τον παίρνουν είναι χώρος που μένει ανοιχτός και δημόσιος, και κοινωνικός. Αυτό είναι όλο κι όλο το επίδικο.

Και το “στους δρόμους” σημαίνει πολύ συγκεκριμένα πράγματα, και τα περισσότερα δεν είναι καθόλου του θεάματος ή της βίας. Ο δρόμος είναι αγορά – με την αρχαία σημασία: ο τόπος όπου μια κοινωνία γίνεται ορατή στον εαυτό της και διαρκώς αποφασίζει ποια είναι. Άμα τον αδειάσουμε, θα τον γεμίσει όποιος περισσέψει. Η ιδιώτευση, το να γυρίσει ο καθένας στο σπίτι, στην οθόνη και στα δικά του και να καταγγέλλει επετειακά ότι νικήσαμε τον φασισμό δεν είναι ουδέτερη επιλογή· είναι η πρώτη νίκη τους, και τη δίνουμε τζάμπα.

Σημαίνει, άρα, ότι ο φασισμός τσακίζεται με διαρκή παρουσία στον δημόσιο χώρο, με στέκια – ανοιχτούς, ελεύθερους

κοινωνικούς χώρους που λειτουργούν, με συνελεύσεις, πολιτικά καφενεία, πολιτιστικές και πολιτικές εκδηλώσεις, με περιπολίες και με πορείες, με τη δημιουργία της νοοτροπίας στο άτομο ότι αποτελεί μέρος της κοινωνίας και δεν ζει έξω από αυτή και τα κοινά, ότι ο δημόσιος χώρος είναι ο χώρος στον οποίο ζει και συναναστρέφεται και άρα είναι ζωτικής σημασίας να τοποθετείται δημόσια και να τον προστατεύει.

Σημαίνει ότι ο αντιφασισμός πρέπει να έχει υποκείμενο που ζυμώνεται από τα κάτω, που συνειδητά επιλέγει να είναι αντιφασίστ@. Αυτό δεν διδάσκεται και δεν επιβάλλεται, δεν βγαίνει αντιφασίστας με εγκύκλιο, με ημερίδα ή με ανακοίνωση συλλόγου, γιατί κανείς δεν χειραφετείται με ετερόνομα μέσα. Αντιφασιστική κουβέντα σε ένα σχολείο δεν πρόκειται να κάνουν ούτε ο διευθυντής, ούτε οι γονείς. Θα τη σηκώσουν οι παρέες μέσα στο σχολείο ή δεν θα γίνει. Κάθε άλλο είναι σαν να βάζεις την εκκλησία και την αστυνομία να κάνουν κήρυγμα κατά των ναρκωτικών.

Και σημαίνει αυτοκριτική, αλλιώς γίνεται φετίχ. Άστοχες αντιφασιστικές δράσεις στον δρόμο δεν είναι ουδέτερες. Χρειάζεται έρευνα πριν και μετά, χρειάζεται να μη δουλεύουμε για την προβολή της δράσης και τη φωτογραφία, και χρειάζεται να μη στηριζόμαστε σε κάποιο γενικό κλίμα αντιφασιστικής νομιμοποίησης – γιατί το κλίμα αυτό μπορεί πάντα να αλλάξει, και μάλιστα γρήγορα.

Και τώρα; Δεν είναι βασικά “τώρα”. Τα τελευταία χρόνια βλέπουμε τις φασιστικές και εθνικιστικές ομάδες να ξεθαρρεύουν ολοένα και περισσότερο, βλέπουμε και την πανευρωπαϊκή άνοδο των κοινοβουλευτικών ακροδεξιών κομμάτων, βλέπουμε τον αυταρχισμό των κρατών της Δύσης και την Ανατολής, βλέπουμε την θανατοπολιτική και την εξολόθρευση στη Γάζα. Η αποφυλάκιση του Κασιδιάρη απλώς μας χτυπάει ένα ακόμα καμπανάκι: ότι όπως πήρε ισχύ όχι από κάποιο τέρας αλλά από απολύτως συνηθισμένους ανθρώπους – γείτονες, συναδέλφους, ψηφοφόρους των μεγάλων κομμάτων, τηλεθεατές που κάθε βράδυ έτρωγαν ρατσιστικό μίσος στις ειδήσεις των εννιά –έτσι και τώρα ο φασισμός χτυπάει ξανά

την πόρτα του ελληνικού πολιτικού προσκήνιου και θέλει να ξαναμπεί μέσα, να συσπειρώσει γύρω από αυτό το ένα πρόσωπο.

Και το αστείο είναι, τι ζητάμε τώρα απ' την αστική δημοκρατία; Να τον ξαναβάλει φυλακή; Μα γιατί, αφού εξέτισε την ποινή του; Μα γιατί, αφού δεν έχει ξαναδιαπράξει βιαιοπραγίες, δολοφονίες, ξυλοδαρμούς, απειλές; (Ακόμα. Και πάντα στα μάτια της δικαιοσύνης.) Να τον κόψει απ' τις εκλογές; Το πάλεψε ήδη το 2023 με μια φωτογραφική τροπολογία, και να τος σήμερα να βγαίνει απ' την πύλη λέγοντας ότι βρέθηκε η φόρμουλα. Δεν πρόκειται να του κλείσουν τον δρόμο, γιατί ο δρόμος δεν κλείνει από τα πάνω. Άρα, απ' το να το παίζουμε αντιστασιακοί και να μοιρολογάμε “Καληνύχτα Κεμάλ”, καλό θα ήταν να το βάλουμε καλά στα μυαλά μας: καμιά δικαιοσύνη και καμιά αστική δημοκρατία δεν θα πατάξει τον φασισμό για χάρη μας. Στην καλύτερη θα τον απομακρύνει άμα το παρακάνει – και θα τον ξαναφέρει τη μέρα που θα τον χρειαστεί.

Ο ηρωικός αντιφασισμός του '40 έχει εξαντλήσει τα όριά του. Ούτε το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ πρόκειται να επανιδρυθεί ούτε η πηγάδα του Μελιγαλά να ξαναλειτουργήσει. Αλλά ούτε και το Εφετείο πρόκειται να μας λύσει το πρόβλημα. Γιατί ο φασισμός δεν είναι εισβολέας, είναι ενδεχόμενο. Είναι μία από τις απαντήσεις που μπορεί να δώσει στον εαυτό της μια κοινωνία που δεν αποφασίζει η ίδια για τη ζωή της, τη στιγμή που τα πράγματα ζορίζουν. Η μόνη πραγματική εγγύηση απέναντί του δεν είναι νόμος, τροπολογία ή απαγόρευση. Είναι μια κοινωνία που έχει μάθει να θεσμίζει μόνη της τη ζωή της και δεν ψάχνει κανέναν να αποφασίσει στη θέση της. Αυτό δεν κατακτιέται με απόφαση, χτίζεται καθημερινά, και χάνεται το ίδιο εύκολα.

Άρα το ερώτημα δεν είναι τι θα ζητήσουμε τώρα απ' το κράτος. Είναι τι θα φτιάξουμε ώστε αυτά που πουλάει ο Κασιδιάρης κι ο κάθε Κασιδιάρης να μη βρίσκουν αγοραστές. Βγήκε σήμερα επειδή τελείωσε το ρολόι της ποινής του, που μέτραγε αντίστροφα από πριν καν ολοκληρωθεί η δίκη. Εμείς πρέπει να καταλάβουμε, αν λεγόμαστε αντιφασίστες, πως το δικό μας ρολόι δεν ξεκίνησε ποτέ και άρα δεν σταματάει σήμερα.